

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:17.01.2022 ✓Accepted/Kabul:20.06.2022

DOI:10.30794/pausbed.1058828

Research Article/Araştırma Makalesi

Karakurt, Z. ve Gülerce, H. (2022). "Suriyeli Sığınmacı Kadınların Yaşadığı Toplumsal Cinsiyete Dayalı Sorunlar ve Belirsizlik" *Pamukkale Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 53, Denizli, ss. 143-155.

SURİYELİ SİĞINMACI KADINLARIN YAŞADIĞI TOPLUMSAL CİNSİYETE DAYALI SORUNLAR VE BELİRSİZLİK

Zeynep KARAKURT*, Hakan GÜLERCE**

Öz

Bu çalışmada Türkiye’de yaşayan, eşleri kayıp Suriyeli sığınmacı kadınların zorunlu göç sürecinde yaşadıkları deneyimler, sosyal sorunlar ve bu sorunların sosyal uyuma etkileri analiz edilmiştir. Nitel araştırma yönteminin kullanıldığı çalışmada yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat tekniği ile Şanlıurfa’da yaşayan ve eşlerinden haber alamayan on sığınmacı kadınla görüşülerek sosyal uyum deneyimlerinin ortaya çıkarılması hedeflenmiştir. Elde edilen bulgular betimsel ve içerik analizi ile yorumlanmıştır. Eşleri kayıp kadınların özellikle gelecek açısından büyük bir belirsizlik hali içerisinde oldukları ortaya çıkmıştır. Bunun yanında toplumsal cinsiyet rolleri, taciz, dil problemi ve önyargılar göç edilen ülkedeki sosyal uyumun önündeki önemli engeller olarak belirginleşmektedir. Göç sürecinde sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı çeşitli risklerle karşılaşma oranının yüksek olduğu çalışmanın sonuçları arasındadır. Bu riskler arasında sosyal yaşamda kadınların özgürlük alanlarının sınırlandırılması, ayrımcılık, ötekileştirme ve dışlanma yer almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Kadın, Belirsizlik, Toplumsal Cinsiyet, Sosyal Uyum.

GENDER-BASED PROBLEMS AND UNCERTAINTY EXPERIENCED BY SYRIAN ASYLUM-SEEKER WOMEN

Abstract

In this study, the experiences, social problems and the effects of these problems on social cohesion of Syrian asylum seeker women living in Turkey with their missing spouses during the forced migration process were analyzed. In the study, in which the qualitative research method was used, it was aimed to reveal their social cohesion experiences by interviewing ten asylum seeker women living in Şanlıurfa, who could not hear from their husbands, with the semi-structured in-depth interview technique. The findings were interpreted with descriptive and content analysis. It has been revealed that women whose spouses are missing are in a state of great uncertainty especially for the future. In addition, gender roles, harassment, language problems and prejudices are becoming evident as important obstacles to social cohesion in the host communities. It is among the results of the study that the rate of encountering various gender-based risks is high among asylum seeker women during the migration process. Limitation of women's freedom in social life, discrimination, marginalization and exclusion are among these risks.

Keywords: Migration, Woman, Uncertainty, Gender, Social Cohesion.

*Yüksek Lisans Öğrencisi, Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ŞANLIURFA.

e-posta: zeynepkarakurt@sosyaluyum.org, (<https://orcid.org/0000-0001-8925-1049>).

**Doç. Dr., Harran Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü, ŞANLIURFA.

e-posta: hakangulerce@harran.edu.tr, (<https://orcid.org/0000-0003-3601-5725>).

1. GİRİŞ

Zorunlu göç sosyolojik ve psikolojik bağlamda birçok sıkıntıyı da beraberinde getirmektedir. Bu sıkıntılar hem göç eden bireyler hem de onları karşılayan yerel toplumlar için geçerlidir. Özellikle sınır aşan göçlerde göçmenler, göç etme süreçlerini maddi ve manevi birçok kayıp vererek geçirmektedirler. Bununla birlikte her göçmen bireyin, sınır ötesine göç etme deneyimi farklılıklar göstermektedir. Hedef ülkenin sınırlarına girebilmek için kabul almak, o ülkenin kültürüne, diline, kurallarına alışmak ve bu ülkede yeniden hayata tutunmak her göçmen birey için her zaman mümkün olmamaktadır. Bu nedenle vatanını terk etmek zorunda kalmak, yeni bir ülkeye sığınma kararı almak ve hayatını yeniden kurmaya çalışmak birçok zorluğu ve belirsizliği beraberinde getirir.

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar, 2011 yılından bu yana milyonlarca insanı ülke içinde ve ülke dışına göç etmek zorunda bıraktı. Zorunlu olarak alınan bu göç kararı beraberinde göçmenlere birçok zorluklar getirmiştir. Bu zorluklar toplumların çeşitli katmanlarına göre değişiklik gösterebilmektedir. Özellikle göçün önemli aktörleri arasında olan kadınlar bu süreçten olağanüstü derecede etkilenmektedirler. Aile bireylerinde yaşanan ölümlerin yanı sıra kayıplar da söz konusudur. Örneğin önemli sayıda sığınmacı¹ kadının eşi iç savaş sürecinde kaybolmuş ve haber alınamamaktadır. Eşleri kayıp Suriyeli sığınmacı kadınlar hayatta kalmak amacıyla çevre ülkelere doğru göç gerçekleştirmişlerdir. Bu göç yolculuğu sırasında birçok sığınmacı kadının eşiyle olan iletişimi kopmuştur. Bu durum kadınların hayatlarında çeşitli sosyal problemlere yol açabilmektedir. Toplumsal alanda kadının yalnız olması ve ayrıca eşinin kayıp olduğunu resmi belgeler ile ispat edememesi çeşitli zorlukları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar hem kadınların yeni geldikleri ülkede yeniden yaşamlarına devam etmeleri önünde hem de yerel halk ile kaynaşmalarının önünde çeşitli engeller oluşturduğu ortaya çıkmaktadır.

Aileleri ya da çocukları ile göç süreci devam eden kadınlar toplumsal uyum sürecinde de çeşitli riskler ve tehditlerle karşılaşmaktadırlar. Göç eden bireylerin gelecek hayatındaki belirsizlikler, bireylerin yaşamlarını etkilemekte ve zorlaştırmaktadır. Bu çalışmada Şanlıurfa’da geçici koruma statüsü altında yaşayan eşleri kayıp sığınmacı kadınların kültürel, sosyal ve ekonomik anlamda topluma dahil olmaları, güven ve aidiyet duygularının gelişmesi yani sosyal uyum sürecine dahil olmalarının önündeki sorunlar ele alınmaktadır. Çalışmada özellikle kadınların karşılaştıkları riskler, tehditler ve belirsizlikler analiz edilerek kadınların yaşadığı toplumsal cinsiyete dayalı sosyal sorunlar ortaya konulmaktadır. Eşleri kayıp sığınmacı kadınların sosyal yaşamda toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak ayrımcılık, taciz, önyargılar, ötekileştirme gibi olumsuz eylemlere maruz kaldıkları araştırmanın bulguları arasında yer almaktadır. Böylelikle bu çalışma sonuçlarının karar alıcılara ve uygulayıcılara rehberlik etme niteliği taşınması hedeflenmektedir.

2. LİTERATÜR

İnsanların sosyal, ekonomik, siyasi veya doğal faktörlerden dolayı fiziki olarak mekân değiştirmesi göç olarak tanımlanabilir (Adıgüzel, 2016:1). Göçü sebeplerine göre zorunlu ve gönüllü göç olarak iki ana grupta incelemek mümkündür (Zanadilova, 2018:117). Göç olgusu, şekline göre yani yakınlık, uzaklık; zorunlu veya gönüllü şekilde gerçekleşmesi gibi nedenlerden dolayı birçok disiplinin konusu olmuştur. Göç, uluslararası arenada insani güvenlik, uluslararası ilişkiler, sosyoloji ve antropolojik açıdan ele alınan bir kavram olması nedeniyle farklı teorilerle açıklanmaktadır (Özdemir ve Özdemir, 2018:115). Göç süreci beden maddi varlığının dışında bireylerin toplumsal bedeninin hatta onu sarmalayan kültürel kodlarının, değerlerinin de göç etmesidir. Toplumsallaşma biçimlerimiz, bireysel ve toplumsal varlığımızı temsil eden değerlerimiz bedenle birlikte coğrafyalar arası göç etmektedir (Kurt, 2021:258). Göç süreci tüm yönüyle ele alınarak aslında göçmen bireyin sahip olduğu değerleri ile bir bütün halinde göç ettiğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla göçmenin göç sürecini anlamaya çalışırken kültürel, ekonomik ve sosyal değerlerinden bağımsız ele alınamayacağı ifade edilebilir.

Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar yüzünden milyonlarca insan ülkesinden ayrılmak zorunda kalmış, maddi ve manevi birçok kayıp vermiştir. Göç İdaresi Başkanlığının istatistiklerine göre 7 Ocak 2022 tarihi itibarıyla Türkiye’de geçici koruma statüsünde 3.736.925 Suriyeli sığınmacı bulunmaktadır. Sığınmacıların 1.726.863’ü kadınlardan oluşmaktadır (GİB, 2022). Son on yılda özellikle Suriye’de yaşanan iç karışıklıklarla birlikte Suriye’den

1 Çalışma boyunca Türkiye’de hukuki olarak geçici koruma altında bulunan Suriyeliler için “sığınmacı” kavramı kullanılacaktır. Nedeni Türkiye’nin 1951 Birleşmiş Milletler Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşmesi’ne koymuş olduğu coğrafi çekince. Bu çekinceye göre Avrupa dışından Türkiye’ye sığınan bireylere hukuki olarak mülteci statüsü verilmemektedir. Dolayısıyla bu bağlamda sığınmacı kavramının Türkiye’deki geçici koruma altında bulunan Suriyelileri ifade etmek için kullanılabilir en uygun kavram olduğu düşünülmektedir.

çevre ülkelerine kitlesel bir zorunlu göç gerçekleşmiştir. Suriye ile sınırı olması ve kültürlerinin de yakın olması hasebiyle birlikte uygulanan açık kapı politikası ile en fazla sığınmacı Türkiye'ye göç etmiştir.

Her zorunlu kitlesel göçte olduğu gibi ev sahibi toplumlarla göç eden toplumlar karşılıklı bir etkileşim yaşamaktadır. Bu insani karşılaşmada çeşitli uyum ve çatışma alanları ortaya çıkmaktadır. Saygın ve Hasta'ya göre dil, eğitim durumu, cinsiyet, göç edilen ülkede kalma süresi, sosyal kimliğin inşası ve algılanan ayrımcılık, uyum sürecini etkileyen unsurlar arasında yer almaktadır (Saygın ve Hasta, 2018:322). Ev sahibi toplum ile göçmen halk arasında oluşan çatışma alanları kamu, sivil toplum ve diğer paydaşların yürütmüş oldukları sosyal uyum faaliyetleri ile en aza indirgenmeye çalışılsa da bu durum yeterli düzeyde gerçekleşmemiştir. Bu uyumsuzluğun sebepleri önyargılar, ırkçılık, yabancı düşmanlığı, endişe, kaygı ve karşılıklı iki toplumun birbirini tanımamasından kaynaklanmaktadır.

Sığınmacıların yaşadığı sosyal sorunların başında *belirsizlik* hali gelmektedir. Bauman (2018), bir çalışmasında Michel Agier'in (2002) "*eşikte sürünme*" kavramına atıf yapmaktadır. Agier'e göre sığınmacı bireyler, "geçici ya da kalıcı olduğu asla kestirilemeyen bir 'eşikte sürünme' halindedirler. Nerede olurlarsa olsunlar, geçicilik, belirsizlik, eğretilik duygusu asla peşlerini bırakmayacaktır" (Bauman, 2018). Bu belirsizlik hali sığınmacı bireylerin yeni vardıkları ülkede uyum süreçlerini zorlaştırmaktadır.

Yapılan araştırmalar Suriye'de iç karışıklıkların devam etmesi, belirsizlik ve Suriyelilerin uzun yıllardır Türkiye'de yaşamaları nedeniyle (2020 itibarıyla 600 binden fazla Suriyeli bebek Türkiye'de dünyaya gelmiştir) sığınmacıların Türkiye'de kalıcı olduklarını ortaya koymaktadır (Erdoğan, 2020:116). Zorunlu olarak göçe maruz kalan insanlar ile yerel halkın etkileşimi bir taraftan yeni sosyal ilişkilerin oluşmasını sağlamaktadır. Gülerce ve Çorlu yapmış olduğu çalışmada (2021), göçmen ve yerel halkın yeni kurulan bu sosyal ilişkilerinin her zaman olumlu sonuçlar meydana getiremeyebileceğini belirtmişlerdir. Olumsuz sonuçların meydana gelmesinde etkili olan en önemli nedenlerden biri toplumsal etkileşimin yetersizliğidir. Yerel halkın sığınmacı halka karşı oluşturduğu önyargı, endişe, korku gibi birçok duygunun yansımaları genellikle göçmen bireylerle bir iletişim kurmaktan kaçınmak olmaktadır. Bu durum toplumların birlikte yaşama kültürü geliştirmelerini engelleyebilmektedir (Gülerce ve Çorlu, 2021:85). Dolayısıyla Suriyeli sığınmacıların Türkiye'de kalıcı olmaları, ev sahibi toplumun endişelerini arttırmakta ve toplumsal yaşamda çatışma alanlarının artmasına neden olmaktadır.

Aydemir ve Yüksel'e göre, göç sonrasında hem göç alan toplumun hem de göç eden grupların sosyal yapısı ve yaşam pratikleri değişim göstererek yeni bir etkileşim meydana gelmektedir. Bu etkileşim ile beraber insanların bir arada yaşaması ve sosyal uyum sürecini gerçekleştirmesi ancak karşılıklı olarak gelişecek bir ilişki biçimiyle mümkün olmaktadır (Yüksel ve Aydemir, 2020:286). Bir yandan göçmen birey göç ettiği yerde toplumsal katılım sağlarken diğer taraftan onları karşılayan toplumlarda da bir kabul süreci oluşması gerekmektedir. Katılım istekliliği ve toplumsal kabul gerçekleşmediği durumlarda çatışma alanları ortaya çıkabilmektedir. Bunun sonucunda meydana gelen gettolaşma, göçmenlerin yeni gelinen ülkeye, topluma karşı aidiyet duygusu geliştirmesinin ve sosyal uyumun önünde büyük engel oluşturmaktadır (Erder, 2006). Dolayısıyla bu durumda göçmen ve yerel toplumlar arasındaki bağ zayıflamakta ve çeşitli mekânsal kümelenmeler oluşmaktadır.

Kadın sığınmacıların göç deneyimleri diğer gruplara nazaran toplumsal cinsiyete dayalı nedenlerden dolayı farklılıklar göstermektedir. Göç sürecinde sığınmacı kadınlar temel güvenlik ve koruma sorunlarından daha çok etkilenmektedir. Çakmak'a göre kadınlar hem göçmen hem de kadın olarak yalnız başına göç etmiş olmasından bağımsız daha dezavantajlı konumdadır (2010:53). Göç bir yandan kadınlara yönelik toplumsal cinsiyete dayalı riskler ve tehditlerden uzak olmanın bir yoluken diğer taraftan başlı başına kadınların yeni geldikleri mekânlarda toplumsal yaşama katılımları yönünde belirsizlikleri ve tehditleri ortaya çıkarmaktadır.

Kadınlar göç yolculuğunda nelerle karşılaşacaklarının belirsizliğini yaşamaktadır, örneğin, bu yolculukta hemen hemen bütün maddi birikimlerini kaybetmektedirler. Özellikle düzensiz göç edenler bütün maddi birikimlerini göçmen kaçakçılara teslim etmeye mecbur kalmaktadırlar (Gülerce, 2020:219). Bu nedenle kadınlar bu göç yolculuğu sürecinde sürekli kayıplar vermektedir. Ayrıca kadınların göç yolculuğunda maruz kaldıkları şiddet olayları, deneyimleri ve tehdit algıları farklılıklar göstermektedir. Kadın göçte dâhil olsun ya da olmasın etkilenmesi mümkündür. Göç, hem geride kalanları hem de gelinen yerdeki kişileri ve en çok da göç eden kişileri etkiler (Lecaj, 2019:51).

Göç etme sürecinde kadın ve erkek olmak göçmenlerin göç deneyimini toplumsal cinsiyete bağlı olarak etkiler, yeniden şekillendirir ve biçimlendirir. Arpacı çalışmasında, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin göç süreçlerinde kadınların karşılaştıkları olumsuzlukları arttırdığını ve sorunlarla karşılaşmanın süreklilik kazandığını vurgulamaktadır. Bu nedenle göçmen kadınların göç ettikleri coğrafyalar neresi olursa olsun bu sorunlarla karşılaşmaları mümkündür. Bu bağlamda göçün cinsiyetlendirilmiş bir olgu olduğu söylenebilir. Uluslararası göç cinsiyetlendirilmiş bir süreçtir ve ataerkil toplumların kadınlar üzerinde kurduğu siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik otoritenin yeniden ortaya çıkmasını etkileyen eylemleri barındırır. Göçmen kadınlar kendi ülkelerinde yaşadıkları toplumsal cinsiyet temelli birçok sorunu göç sürecinde ve çoğu zaman yeni geldikleri ülkelerde de deneyimlemeye devam ederler. Sığınmacı kadınların geldikleri ülkede maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet temelli eşitsizlikler kadınların göç süreçlerini büyük ölçüde etkiler (Arpacı, 2020: 152). Dolayısıyla göç kararı almak ve göç süreci toplumsal cinsiyetten bağımsız değildir. Göçmen kadınlar bu durumdan farklı şekillerde etkilenmektedirler (Coşkun, 2017: 1302).

Göç sürecinde eşleri kayıp sığınmacı kadınlar, ailenin hem annesi hem de babası rollerini üstlenmek durumunda kalmaktadırlar. Sığınmacı kadınlar bu süreçte, hem toplumsal yaşamda bir kadın olarak hem de bir sığınmacı olarak yalnız başına ya da ailesi ile göç etmiş olmasından bağımsız bir şekilde daha fazla sorun yaşamaktadır. Bu nedenle hem kadın olarak hem de eşleri kayıp olmalarından ötürü daha dezavantajlı duruma gelmekte ve omuzlarında çok fazla sorumluluk taşımaktadırlar. Sığınmacı kadınlar bu göç yolculuğu sırasında gelenekleri, kültürel değerleri, dilini, aileyi koruyacak ve muhafaza edecek, ailenin en sorumlu üyesi olarak görülmektedir ve hem anne hem baba rollerini üstlenecek temsilciler olarak algılanmaktadır. Kadınların, göç ettikleri ülkenin kültürel normları, dili ve sosyal yapısına bir de kendi aile kültürü, geleneksel değerleri ve dilini muhafaza etme çabası eklenir (Şeker ve Uçan, 2016:207). Bütün bunların yanında ekonomik anlamda temel geçim sorunları da kadınların hayat mücadelesinde önemli bir alan oluşturmaktadır.

Göç sürecinde göçmenin yaşadığı yoğun duygulardan birisi de geride bıraktıklarına karşı hissettiği özlemdir. Birçok göçmen birey için yeni göç ettikleri süreçte gözlenen bu duygunun yoğunluğu, yaşam standartları iyileşme gösterse ve daha iyi koşullara sahip olsa da, bazı göçmen bireylerin hayatında hiç azalmadan yıllarca devam etmektedir. Yurt özlemi (homesickness) olarak kavramsallaştırılan bu duygu, göç eden insanların sevdiği kişilerden ve mekânlardan (ev, okul, işyeri) ayrıldığında verdiği tepkidir. Sevdiklerini ve fiziksel çevrelerini kaybeden kişilerin yaşadığı üzüntü öyle derindir ki, bir çeşit keder (grief) olarak görülmektedir (Gezici Yalçın, 2017). Göçmen kadınlar, göç sürecine dâhil olduktan sonra, aşına oldukları çevre, kültür, dil ve değerlerden ayrılmak zorunda kalarak dil ve kültür açısından farklı mekana geçiş yapmaktadır (Akdeniz ve Öz, 2009:30).

Suriye’de yaşanan iç karışıklıkların yıkıcı boyutları ile ülkelerini terk etmek zorunda kalan insanlar, aynı dini inanca sahip bir toplumda kendilerini ait hissetme çabası içerisinde olmuşlardır. Geldikleri toplumun sahip olduğu değerleri, kültürü ve dili içerisinde kendi kültürel kimliklerini koruma çabasında ve yine kendi düşünce sistemlerine sahip çıkarak varlıklarını korumaya çalışmaktadırlar (Yeter, 2018:122). Kadınlar göç sürecinde dışarıdan gelecek etmenlere, tehditlere ve risklere karşı istenmeyen bir biçimde gelişen durumlara engel olmaya çalışmaktadır.

Göç süreçlerinde kadınların göç kararı almaları genellikle ailelerinin ihtiyaçları ve istekleri doğrultusunda gerçekleşmiştir. Bu bağlamda Suriyeli sığınmacı kadınların göç kararı almalarında hayatta kalma ihtiyaçları ve ailelerini koruma istekleri etkili olmuştur. Bir yerden başka bir yere coğrafi olarak yer değiştirmede sadece aile, arkadaş, akraba değil ait hissedilen çevre ile de bağlar kaybedilir. Bireyin içinde yaşadığı çevrede sahip olduğu ve sürekliliğini koruyan unsurlarda özel bir bağ ve duygu değeri bulunur. Bunlar birey için tanıdık, bilindik, alışılmış, aidiyet hissedilen ve aşına olunan içeriklerdir. Bilindik olunan içerikler bireyde güven duygusunun gelişmesini sağlar. Bu nedenle göç süreci ile birlikte gelişen mekansal değişim, göçmen birey için birçok kaybı ve karmaşayı beraberinde getirir (Aktaran: Koç ve Sever: Sandler, 1960:75). Göçmen her zaman geride bıraktıklarına özlem duymaktadır. Ayrıca yeni geldiği ülkede karşılaştığı kültürel farklılıklar göçmenin kendisini yabancı hissetmesine neden olabilmektedir. Bauman’a göre göçmenin kimliği aslında sahip olduğu tüm değerler, yargılar ve aidiyet bağlarını içerir. Göç süreci, bu değerler üzerindeki baskıyı arttırır. Var olan kimlik ile edinilen yeni kimlik arasında kalmak ciddi bir ruhsal karmaşayı anlatır (Bauman, 2017). Göçmen bireyin kendi içinde yaşadığı bu ruhsal karmaşa uyum sürecini etkilemektedir. Bu durumu eşleri kayıp sığınmacı kadınların daha derinden tecrübe ettiği iddia edilebilir.

Geçmişten günümüze göçler tarihi incelendiğinde bir araya gelen toplumların uyum süreci hiçbir zaman durağan bir yapıda olmadığı gözlemlenmiştir (AB, 2004). Uyum süreci, göçmenin toplumsal sisteme dâhil olması, yerel halk ile etkileşimde bulunması, iş hayatında yer alması, sosyal yaşam alanlarında bulunması ile mümkün olmaktadır. Göçmen ve yerel halkın insani karşılaşması sonucunda bir kültürel çatışma meydana gelebilmektedir.

Hedef ülke/toplum ve göçmen bireyler düşünüldüğü zaman gerek hedef ülkedeki siyasi sistemin gerek ev sahibi toplum gerek göçmenler, sağlıklı bir uyum süreci yaşanması ve sosyo-kültürel sorunlarla karşılaşılması için gerekli stratejiler izlenmelidir (Görgün, 2017:1324). Karasu'ya göre uyum süreci üç ölçütü içermektedir. İlk ölçüt hukuki ölçüttür. Bu kapsamda göçmen bireylerin yeni gelinen ülkede ülke vatandaşlarının sahip olduğu yasal haklara sahip olmalarıdır. İkinci ölçüt ekonomik ölçüttür. Göçmen bireyin hem kendisi hem de ailesi için yaşanabilir bir gelecek sağlayacağı, geldiği ülkenin yaşam standartlarına uygun bir yaşam maliyetini karşılayabileceği ekonomik imkânları sağlayacak bir işinin olmasıdır. Son ölçüt ise kültürel ve sosyal ölçüttür. Göçmen bireyin ayrımcılık ve ötekileştirme korkusu yaşamadan, içinde yaşadığı ülke ve vatandaşları ile sosyal, kültürel ilişkiler kurması, kendini ifade ederek var olan kültürel ve sosyal yapıya katkıda bulunmasıdır (2016:999). Sosyal yapıyı etkileyen temel unsurların toplumsal cinsiyet bağlamında gelişip, dönüştüğü dikkate alındığında, Suriyeli kadın sığınmacılar özelinde değişen Türkiye sosyolojisi ile ilgili yapılacak çalışmaların yakın dönemde önemli tartışma konularından birini oluşturacağı öngörülebilir (Yaman, 2017:99).

Göç süreci tüm göçmen bireyler için travmatik etkileri dışında göçmen kadınlar üzerinde, toplumsal cinsiyete dayalı eşitsizlikler sonucu meydana gelen toplumsal, psikolojik kültürel sorunların da eklendiği daha derin izler bırakır (Berger, 2004). Yapılan araştırmalar, sığınmacıların yeni geldikleri ülkede birden fazla eşliliğinin görünürlük kazanması bununla birlikte boşanmalarda yaşanan artış, kadınlara yönelik taciz ve çocuklara yönelik istismar vakalarının ortaya çıkması, bazı şehirlerde etnik veya mezhebe dayalı gruplaşmaların belirginleşmesi ve çarpık gruplaşma gibi toplumsal etkilerin olgu ve olayların ortaya çıktığı görülmektedir (Orhan ve Senyücel Gündoğar, 2016:1). Bu bağlamda birçok kadın sınırlı imkânlar ve sosyal destekleri korumak için yeni yerleştiği ülkede izole ve geri planda kalmış bir şekilde yaşamını sürdürür. Bununla birlikte toplumsal baskılar göçmen ve yalnız kadının sosyal hayata katılımını engellemektedir.

Suriyeli sığınmacı kadınların göç sürecinde yaşadıkları sorunlar ve risklere rağmen, Türkiye'ye karşı aidiyet duygularının gelişmeye başladığı ve sosyal uyumu gerçekleştirmeye çalıştıkları görülmektedir. Kadın sığınmacılar için sosyal uyum, annelik kimliğini koruma, toplumsal cinsiyet rolündeki değişim ve o ülkede kalma isteklerini içine alan önemli bir süreçtir (Öztoraman Adıgüzel ve Tanyaş, 2020:201). Dolayısıyla toplumsal cinsiyete dayalı ev içi rollerindeki değişimler, göçmen kadınların sosyal uyum sürecinde karşılaştıkları zorluklardan birisidir.

Kadınlar, göç sürecinde göç ettikleri toplumda istihdam, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal güvenlik ve eğitim gibi hizmetlerden mahrum kalmakta ve bu hizmetlere erişim kısıtlamaları ile karşı karşıya gelmektedir. Bunun sonucunda, kadınların dezavantajlı oldukları ve kendilerini zaman zaman ifade edemedikleri göç sürecinde fiziki, psikolojik ve sosyo-kültürel olarak olumsuz etkilendikleri ifade edilebilir (Şeker ve Uçan, 2016:211). Bu nedenle sığınmacı kadınlar, diğer bütün sığınmacılar gibi, yoksulluk, ayrımcılık, baskı, ırkçılık, istihdama dayalı yabancı düşmanlığı, hoşgörüsüzlük gibi durumlarla karşı karşıya kalabilmektedir. Zorunlu göçü deneyimleyen kadınlar hem aile içinde hem de hedef ülkenin toplumsal yaşamında, işgücü piyasalarında toplumsal cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklanan olumsuz yaşam koşulu ile mücadele etmek zorunda kalmaktadırlar.

Bu çalışma, Türkiye'nin Şanlıurfa ilinde yaşayan eşleri kayıp Suriyeli sığınmacı kadınların toplumsal cinsiyete dayalı yaşamış oldukları sorunları ve bu süreçte ortaya çıkan belirsizlikleri tartışmaktadır. Yapılan saha araştırmasında çalışmanın literatür kısmındaki birçok iddia doğrulanmıştır. Kadınların, sığınmacılığın, eşlerinin kayıp olmasının ve belirsizliklerin beraberinde getirdiği birçok sorunla baş etmek zorunda kaldıkları ortaya çıkmıştır.

3. YÖNTEM

Çalışmada nitel araştırma desenlerinden yarı-yapılandırılmış derinlemesine mülakat yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamını, Şanlıurfa'da yaşayan eşleri kaybolan Suriyeli sığınmacı kadınlar oluşturmaktadır. Bu grubun seçilmesinde sığınmacı kadınların eşlerinin kayıp olmalarından dolayı yaşadıkları belirsizliklerin çok daha

yüksek olduğu düşünülmesi etkili olmuştur. Böylelikle sayıları azımsanmayacak kadar fazla kadının sosyal uyum süreçlerinde yaşadıkları sorunların ortaya konulması ve politika yapıcı ve uygulayıcılara sunulması hedeflenmiştir. Aynı zamanda araştırmacıların, Suriyeli sığınmacılar ile kurmuş oldukları bir dernekte devam eden Knitting For Hope (Umut için Örgü) isimli sosyal girişim projesi kapsamında eşleri kayıp sığınmacı kadınlarla biraraya gelinerek çeşitli aktivitelerin yapılması bu grupta çalışılma fikrini güçlendirmiştir. Bu durum aynı zamanda kadınlara erişimi ve mülakat ortamındaki güveni de arttırarak veri toplama sürecini kolaylaştırmış oldu.

Bu kapsamda Şanlıurfa’da belirlenen eşi kaybolmuş on sığınmacı kadınla yapılan görüşmelerle elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Haziran 2021 tarihinde başlayan görüşmeler, Eylül 2021 tarihinde tamamlanmıştır.

Görüşmeler kadınların, kendilerini daha rahat hissetmeleri için, kendi evlerinde ve yanlarında bir yakınları olmadan gerçekleştirilmiştir. Ayrıca görüşülen kadınlar arasında Türkçe bilmeyenlere rastlanılmış, görüşmelerin daha verimli gerçekleşmesi için anadili Arapça olan bir tercümandan destek alınmıştır. Sığınmacı kadınların eşlerinin kayıp olmalarıyla ilgili bilgilere, katılımcılar ile yüz yüze gerçekleşen derinlemesine görüşmelerde yarı-yapılandırılmış sorular yöneltilerek ulaşılmıştır. Mülakatlar gönüllülük esasına dayanmakla birlikte kadınların istedikleri zaman mülakatı yarıda kesebilecekleri kendilerine bildirilmiştir. Kadınlar ile yapılan görüşmelerin tamamı kayıt altına alınmış ve daha sonra transkript yapılmıştır. Çalışmada kadınların gerçek isimleri kullanılmamıştır. Kadınların mülakatlar esnasında herhangi bir travmatik süreç yaşamamaları için geçmişte yaşadıkları hassas zamanları hatırlatacak travma tetikleyici sorulara yer verilmemiştir. Bunun yanında hiçbir şekilde dini inanç, yaşam tercihleri vb. gibi kişisel sorular sorulmamıştır. Çalışmada sığınmacı kadınlarla derinlemesine mülakatlar yapıldığından dolayı saha çalışmasından önce Harran Üniversitesi Sosyal Bilimler Etik Kurulu’ndan (20.05.2021 tarihli) gerekli etik kurul onayı alınmıştır. Bu çalışma TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı ve Harran Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından da desteklenmiştir.

4.BULGULAR

Bu araştırma, Suriye’de yaşanan iç karışıklıklar sonrası can güvenliği endişesiyle ülkelerini terk ederek Suriye sınırında bulunan ve sığınmacı bireylerin önemli bir kısmının yaşadığı Şanlıurfa ilinde gerçekleştirilmiştir. Şanlıurfa’da 7 Ocak 2022 tarihi itibarıyla 427.602 sığınmacı birey yaşamaktadır ve sığınmacıların önemli bir çoğunluğunu kadınlar oluşturmaktadır (Göç İdaresi Başkanlığı, 2022). Bu kadınlar içerisinde, eşlerinden haber alamayan ve eşi kayıp olan kadınlar da bulunmaktadır. Çalışma kapsamında Şanlıurfa’nın Haliliye, Karaköprü ve Eyyübiye ilçelerinde yaşayan eşleri kayıp sığınmacı kadınlar ile görüşmeler yapıldı. Kadınların eşleri yıllardır kayıp ve eşlerinden haber alamamaktalar. Bu durum kadınların hayatında çeşitli sorunların meydana gelmesine neden olmaktadır. Bu sorunların başında dil prolemi, toplumsal cinsiyete dayalı roller, taciz, belirsizlik ve önyargılar gelmektedir.

Görüşülen Kadınların yaşları 33 ile 57 arasında değişmektedir. Çalışma kapsamında görüşmecilerin tamamının kadın olmasından ötürü görüşmeciler arasında çeşitliliğin sağlanması üzere çeşitli yaş aralığındaki kadınlarla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Kadınların çoğunluğu bir işte çalışmamakla birlikte bazıları kuaförlük, tarım işçiliği, terzi ve dernek çalışanı olarak iş hayatında yer almaktadır. Kadınların bazıları KIZILAY’dan destek alırken diğerleri hiçbir yerden destek almadıklarını belirtmişlerdir. Görüşmeciler arasında Türkçe bilmeyen kadınlar da bulunmaktadır. Bunlarla birlikte görüşme yapılan bütün kadınlar çocuk (2 ile 8 çocuk arasında) sahibidir.

Tablo 1: Görüşme yapılan kadınların demografik özellikleri

Kod	Yaş	Yaşadığı İlçe	Çalışma Durumu	Çocuk Sayısı	Takma İsim
G1	42	Eyyübiye	Çalışmıyor	6	Hatice
G2	36	Eyyübiye	Tarım İşçisi	8	Meryem
G3	33	Haliliye	Kuaför	2	Kübra
G4	39	Haliliye	Gönüllü Dernek Çalışanı	3	Fatma

G5	40	Karaköprü	Çalışmıyor	2	Zeynep
G6	46	Haliliye	UNICEF’de Çalışıyor	3	Semra
G7	57	Haliliye	Terzi	6	Rukiye
G8	36	Haliliye	Çalışmıyor	4	Esra
G9	40	Haliliye	Çalışmıyor	5	Merve
G10	38	Eyyübiye	Çalışmıyor	4	Ayşe

4.1. Dil Sorunu

Suriye’den Türkiye’ye göç eden insanlar öncelikle sınır illerinde ve şehirlerin dışında kurulan geçici barınma merkezlerine yerleşmişlerdir. Suriye’de yaşanan iç karışıklıkların artması nedeniyle Türkiye’ye yoğun göçün devam etmesi sonucu geçici barınma merkezlerinin sayıları yeterli olmamaya başlamıştır. Sığınmacı bireylerin kaldığı geçici barınma merkezleri dışında birçok Suriyeli Türkiye’nin sınır illerinde yaşamayı ya da akrabaları ile bir süreliğine birlikte kalmayı tercih etmişlerdir (Güçtürk, 2014:2). Sosyal ağların da etkisiyle birlikte sığınmacılar, şehrin çeşitli bölgelerine yoğunlaşmışlardır (Gülerce ve Demir, 2021). Bu durum da kentsel çöküntü alanlarını ve mekânsal kümelenmeyi güçlendirerek yerel toplumla kaynaşmanın önünde engel teşkil etmektedir. Sadece kendi toplamlarıyla iletişim kuran göçmenler yerel toplumun dilini öğrenmede çeşitli zorluklar yaşamaktadır.

Yeni yerleşilen ülkede sığınmacı kadınların akraba ve tanıdıklarının olmaması ve bir sosyal çevrelerinin bulunmamasından kaynaklı dil öğrenme zorluğunu beraberinde getirmektedir. Buna bağlı olarak göçmenin yeni geldiği ülkeye olan aidiyet duygusu gelişmemektedir. Bununla beraber sığınmacı kadınların yerleştikleri ülkede dışlanması, kabul görmemesi, reddedilmesi kendilerini hiçbir yere ait hissetmeme duygusunun gelişmesine neden olmaktadır (Gezici Yalçın, 2017:60). Yeni göç edilen ülkenin dilini öğrenme süreci göçmen birey için her zaman mümkün ya da kolay değildir. Dil bireylerin çocukluk yaşamını, evini ve paylaşılan tüm duygularını kapsayan bir olgu olduğu için birey üzerinde psikolojik anlamda önemli bir görev üstlenmektedir. Ülkelerinden zorunlu sebeplerle ayrılmak zorunda kalan kişiler, dillerini de geride bırakmak ve çoğu zaman terk durumunda kalırlar (Koç ve Sever, 2020:78). Nitekim yapılan görüşmelerde Suriyeli sığınmacı kadınların böyle bir durumla karşılaştıkları ortaya çıkmıştır. Eşleri kayıp görüşmeci kadınların, ev içi sorumlulukları, çocuklarının küçük olması ve çocuklarına bakacak kimselerinin olmaması gibi nedenler dil kursuna katılmalarının önünde engel oluşturmaktadır. Aynı zamanda kadınlar, ailenin ekonomik sorumluluğunu da yüklenmelerinden dolayı dil kurslarına gidecek zamanı bulamamaktadırlar. Bunun yanında mekânsal kümelenmeden kaynaklanan sosyal çevreden dolayı Türkçe konuşmaya ihtiyaç hissetmeyen kadınların Türkçe öğrenmedikleri ortaya çıkmıştır. Kadınların yerleştikleri bölgelerde yerel toplumla etkileşiminin olmaması ve buna bağlı olarak komşuluk, arkadaşlık ilişkilerinin oluşmaması da dil öğrenme süreçlerini olumsuz yönde etkilemektedir. Dil sorunu ve beraberinde gelen diğer sorunları kadınlar şöyle ifade etmişlerdir:

Ben çalışmıyorum çünkü çocuklarım daha küçük, onları evde yalnız bırakamıyorum. Zaten Türkçe de bilmiyorum. Türkçe bilmediğim için kimseyle konuşamıyorum da. Bazen komşularımı görüyorum onlar çok iyiler ama ne dediklerini anlamadığım için konuşamıyorum. Kimi zaman evde yemek yapıyor onları satmak için pazara gönderiyorum. Eşim kaybolduğunda en büyük çocuğum daha 3 yaşındaydı, diğer çocuklarım da daha küçüktü. Çocuklarım babasız büyüdüler. Bu çok kötü bir durum. Ben çocuklarım için hiçbir şey yapamadım, hiçbir şey yapamadığımı hissediyorum. Çocuklarım okuyamıyor, ben çalışmıyorum çünkü dil bilmemek bana çok engel oluyor. Fabrikada çalışsam çocuklarımı bırakıp 12 saat boyunca eve kilitleyemem, başlarına bir şey gelecek olsa onlara bakacak kimsem yok. Yani babasız olmak çok garip ve kötü bir şey (Esra, 36, çalışmıyor).

Buraya geldiğimde Türkçe tek kelime bile bilmiyordum. Kaldığımız akrabalarımız da Arapça bilmiyorlardı, o sebeple Türkçe öğrenmek zorundaydım en kısa zamanda. Fakat dil öğrenmek hiç kolay olmuyor. Bu yüzden ilk geldiğim zamanlar kendimi çok zayıf hissediyordum. Sonra derneklerde çalışmaya başladım, Türkçe öğrenmeye çalışıyorum (Fatma, 39, gönüllü dernek çalışanı).

Eşim olmadığı için çocuklarım dışarı çıkmama izin vermiyorlar. Bazen komşularıyla konuşmak istiyorum ama Türkçe bilmediğim için konuşamıyorum. Oğullarım babamız yok sen tek başına bir yere çıkamazsın diyorlar. Sürekli evde olduğum için Türkçe öğrenemedim (Hatice, 42, çalışmıyor).

Göç süreçleri ve sonrasında farklı kültürlere sahip insanların bir arada yaşama zorunluluğu toplumda bazı sorunların da meydana gelmesine neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar, ortaya çıkan en önemli sorunlardan birinin dil problemi olduğunu göstermektedir. Göçmen birey yeni geldiği ülkede en temel ihtiyacı olan iletişim sorununu gidermek için dil öğrenmesi gereklidir. Fakat yeni göç edilen ülkenin dilini öğrenme süreci her göçmen birey için her zaman mümkün ya da kolay değildir. Göçmen bireyler aslında öğrendikleri dil ile yeni bir kimlik ve hayat inşa etme yoluna girerler. Görüşülen kadınlar, kültürel faktörler, önyargılar, dışlanma ve imkânların kısıtlı olmasından kaynaklı olarak dil öğrenme süreçlerinin zorlaştığını belirtmişlerdir. Kadınlar geldiği ülkenin dilini öğrenemediği için toplumsal yaşama dâhil olup, sosyal uyumu gerçekleştirmediği gibi aidiyet duygusunu da geliştirememektedir. Yaptığımız görüşmeler kadınların en zorlandıkları konulardan birinin dil öğrenme süreci olduğunu ortaya koymuştur. Görüşmeci Esra dört çocuğu ile birlikte yalnız yaşamaktadır. Esra, çocuklarının küçük olmasından dolayı iş hayatına dahil olamamaktadır. Ayrıca dil öğrenmesi için bir kursa gidemiyor. Yalnız anne olması ve yakınlarının olmamasından kaynaklı olarak çocuklarının ve evin sorumluluğunu tek başına üstlenmektedir. Bütün bu sorumluluklar Esra'nın göç sürecinde dil öğrenememe problemini belirgin hale getirip, bunun önünde önemli ölçüde engel olduğu görülmüştür. Bu durum Esra'nın kendisini eksik ve çocukları için bir şey yapamadığı duygularını hissetmesine neden olduğu anlaşılmıştır.

4.2. Toplumsal Cinsiyete Dayalı Roller

Bu çalışma kapsamında Suriye'den Türkiye'ye göç eden sığınmacı kadınların deneyimlerine odaklanıldı. Görüşülen kadınlar, özellikle eşlerinin kayıp olmalarından kaynaklı olarak çocuklarıyla ve diğer aile üyeleriyle yalnız başlarına ilgilenmek zorunda kaldıklarından dolayı kültürel ve sosyal sorunlar yaşamaktadır. Bunun yanında kadınlar, çeşitli taciz ve damgalama (toplumda dul kadın olarak nitelendirilmeleri) gibi toplumsal cinsiyete özgü baskılara maruz kalmaktadır. Ailenin diğer üyeleri, toplumda kabul gören normlar ve sahip oldukları kültürel değerler kapsamında kadınların özgürlük alanlarını sınırlandırabilmektedir. Görüşülen kadınlar, eşlerinin olmamalarından kaynaklı olarak ortaya çıkan çeşitli sıkıntılardan dolayı sosyal uyum sürecinde çeşitli engellerle karşılaşmaktadırlar. Görüşülen kadınların hem aile üyelerinin baskısı hem de toplumsal baskıdan kaynaklı olarak sosyal yaşama dahil olamadıkları ortaya çıkmıştır.

Toplumsal cinsiyet, göç kararının alınmasında ve göç sürecinde etkin bir rol oynamaktadır (Coşkun vd., 2020: 78). Son yıllarda kadınların göç süreçlerinde daha aktif oldukları görülmektedir. Suriye'de yaşanan iç savaş sırasında kadınların hem kendi hem de çocuklarının can güvenliği için göç kararını almaları ve göç yolculuğuna yalnız çıkmaları göç sürecini şekillendirmektedir. Birçok kadın sınırlı düzeyde aldığı sosyal desteği koruma amacıyla yeni yerleştiği çevreden bağımsız ve mesafeli bir şekilde yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır (Ataca ve Berry, 2002). Görüşmeye katılan kadınlar, yalnız kadın olarak topluma karşı aidiyet duygularının gelişmesi önündeki önyargıların, olumsuz söylemlerin kendilerinde korku ve endişeye neden olduğunu belirtmektedir. Aynı zamanda aile üyeleri tarafından sosyal yaşama dahil olmalarının kısıtlanması, kadınların yerel halk ile etkileşimini engellemektedir. Bununla birlikte erkek çocuklarının anne ve kardeşlere karşı babalık rolünü sergiledikleri ve baskıladıkları ortaya çıkmıştır. Kadınlar bu bağlamda aşağıdaki ifadelere yer vermişlerdir:

Çocuklarıma hem annelik hem babalık yapıyorum. Ben kadın halimle ne kadar onlara babalık da yapmaya çalışsam olmuyor, hep eksik kalıyor. Oğullarım büyüdükçe benden çekinmiyorlar, korkmuyorlar. Bu beni çok zorluyor, bazen odaya girip gizlice ağlıyorum saatlerce. Ben çalışmak istiyorum, bir işe girip aileme destek olmak istiyorum... Çocuklarım bana kızıyorlar, sen evden çıkmayacaksın, biz çalışacağız diyorlar. Dul olduğum için dışarıya çıktığımda senin ne işin var dışarıda diyorlar. Yalnız bir kadın olarak evin dışına çıkmam uygun görülüyor. Çok zorluk çekiyorum bu yüzden. Para kazanmak çok zor, gelir olmayınca nasıl yaşayacağız. Ev kira zaten, faturalar var, evin yiyecek giderleri var, yetiştiremiyoruz. 3 çocuğum okula gidiyor onların masrafları da var. Ben çalışmak istiyorum, bir işe girip aileme destek olmak istiyorum. Ama çocuklarım izin vermiyorlar. Sen çalışamazsın diyorlar. Hatta oğullarım evden çıkmamı bile istemiyorlar. Babamız yok tek başına hiçbir yere gitme diyorlar. Bana kızıyorlar, sen evden çıkmayacaksın, biz çalışacağız diyorlar (Hatice, 42, çalışmıyor).

Kadın olduğum için zorluklar çok. İnsanlar eşim olmadığı için bir pazara bile gitsem hemen nereye gittin diye soruyorlar. Eşin yok dışarı çıkma diyorlar. Bu yüzden bir yere çıkamıyorum annemgil yanımda olmadan. Yalnız yaşayan bir kadın olmak çok zor (Zeynep, 40, çalışmıyor).

Görüşmelerde ataerkil kültürün eşleri kayıp kadınlar üzerindeki sosyal ve psikolojik etkilerinin oldukça fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Suriye toplumu ataerkil ve muhafazakâr bir aile yapısına sahiptir. Bu nedenle kadınlar toplumsal yaşamda birçok kısıtlama ile karşı karşıyadır. Eşi kayıp bir kadın olarak, farklı bir ülkede yeni bir hayat kurmak ve toplumsal katılım zor bir süreçtir. Çünkü göçmenler, göç ederken kültürel değerlerini ve toplumsal cinsiyet rollerini de beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte yalnız kadın olmak bu kültürel normların baskısını arttırmaktadır. Özellikle erkek çocuğa sahip anneler toplumsal cinsiyet rollerine daha fazla maruz kalmaktadırlar. Evin erkek çocuğu, babasının olmamasından kaynaklı olarak ev içerisinde otorite oluşturarak annenin sosyal uyum sürecine dahil olmasında olumsuz etkileri olabilmektedir. Yapılan görüşmede Hatice'nin aile ekonomisine destek olmak istediği bu nedenle iş hayatına katılma isteği vurgulanmaktadır. Fakat 6 çocuk sahibi ve ev kadını Hatice'nin özellikle erkek çocukları artık kendilerini evin babası ve koruyucu kişisi statüsünde görmelerinden kaynaklı olarak annelerinin çalışmalarını uygun görmemektedirler. Ayrıca babalarının kayıp olmasının, toplum tarafından bilinmesi, anneleri üzerinde tahakküm kurarak davranışlarını ve evin dışındaki hayata katılımlarını sınırlandırdıkları ortaya çıkmaktadır. Bu kapsamda çalışmadan elde edilen verilerin daha önceki çalışmalar ile de örtüştüğü ifade edilebilir.

4. 3. Toplumda Bir Tehdit Olarak “Dul Kadın” Algısı

Bauman, Kapımızdaki Yabancılar isimli eserinde yabancılik ve kaygı konusunda “yabancılar tam da “yaban” -dolayısıyla günlük hayatta karşılaştığımız ve ne beklediğimizi bildiğimize inandığımız insanlardan farklı olarak- yani nasıl bir etkileşimde bulunacağımız, endişeli şekilde belirsiz oldukları için kaygıya neden olmaya eğilimlidir” ifadelerine yer verir (2016:14). İnsanlar henüz yeni karşılaştığı, tanışıklığının olmadığı, hakkında farklı kaynaklar aracılığıyla bilgi edindikleri kişiler ve gruplara karşı çeşitli korkular beslemektedirler. Araştırma kapsamında bu bağlamda görüşülen kadınlar, yerel halk tarafından bir tehdit olarak algılandıkları ve baskı gördükleri ortaya çıkmaktadır. Örneğin 46 yaşındaki 3 çocuklu Semra komşulardan gördüğü baskıyı şöyle dile getirmektedir:

Dul olduğum için birçok zorlukla karşılaşıyorum. Urfalı kadınlar bize ‘siz bahçeleri doldurdunuz, otobüsleri doldurdunuz, her yeri doldurdunuz kocalarımızı aldınız’ diyorlar. Burada yaşayan insanlar tarafından hem Arap olduğum için hem Suriyeli olduğum için hem de dul olduğum için hep önyargılar var. Hep genelleme yapıyorlar. Bu yüzden dört sene boyunca on defa taşınmak zorunda kaldım. Tam on defa ev değiştirdik. Hiçbir evde bir yıl oturamadım, hep taşınmak zorunda kaldım. Her taşındığımız yerde komşularımız bize kötü kötü bakıyor, hiç bizimle konuşmuyor, Suriyeli olduğumuz için bize kötü davranıyorlardı (Semra, 46, UNICEF’de çalışıyor).

Yapılan görüşmede Semra, komşuları ve diğer yerel halk tarafından olumsuz söylemlere maruz kaldığını dile getirmektedir. Karşılaşılan ayrımcılık, damgalama ve önyargılar nedeniyle sıklıkla ev değiştirmek zorunda kalması Semra ve ailesi için bir yere ait hissetmeme duygusunu oluşturmaktadır. Bu durum beraberinde birçok belirsizliği getirmektedir. Toplumsal uyum iki yönlüdür. Bu bağlamda hem göçmenlere hem de yerel halka çeşitli sorumluluklar düşmektedir. Görüşmeye katılan Hatice, kendisinin istekli olduğunu ancak kabul göremediğini şöyle ifade etmektedir:

Ben komşularıyla iyi olmak görüşmek çok istiyorum. Ama komşularım bizden korkuyorlar. Bazen onlara yemek götürüyorum ama biliyorum yemiyorlar. Onlarla konuşmaya çalışıyorum ama onlar istemiyorlar. Savaştan geldiğimiz için bizden çekiniyorlar, bunlar Suriyeli diyerek konuşmak istemiyorlar (Hatice, 42, çalışmıyor).

Türkiye’de çok fazla önyargılara maruz kalıyorum. Kadınlar hep sanki onların eşlerini alacakmış gibi konuşuyorlar. Sanki Suriyeliler gelip kocalarını ellerinden alacakmış gibi laf atıyorlar bize. Bir dul kadın olarak çok zorlukla karşılaşıyorum. Hem erkekler hem kadınlar tarafından tacize maruz kalıyorum. Vatandaşlık alırsam hayat burada daha kolay olacak benim için... (Fatma, 39, gönüllü dernek çalışanı).

Önyargılar, insanların gerçek bilgiye ulaşmalarını engelleyen en önemli etmenlerden biridir. Kimi zaman önyargılar bir gruba karşı olumsuz söylemlerin meydana gelmesinde etkili olabilmektedir. Aslında bu durumun meydana gelmesindeki en önemli sebep kişiler veya toplumlar arasındaki etkileşimin çok az olması ve birbirlerini tanıma durumlarının yanlış kaynaklar aracılığıyla sağlanmış olmasıdır. Gerçeklikle bağlantısı olmayan önyargılar

(doğru zannedilen yanlışlar) ya da bir toplumun sadece bir üyesiyle yaşanan olumsuz bir olayın bütün topluma atfedilmesi önyargıların yayılarak çoğalmasına neden olmaktadır. Toplumda var olan bu önyargıların sığınmacı kadınların hayatlarını zorlaştırdığı gözlemlenmektedir. Yalnız kadın olmaları, özellikle yereldeki kadınlar tarafından tehdit olarak algılanmakta ve çatışma durumlarına neden olmaktadır. Görüşülen kadınlar yerel halk tarafından “dul kadın” olarak bilinmeleri, damgalanma, çeşitli önyargı ve dışlayıcı yaklaşımların meydana gelmesinde etkili olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bu durum sosyal uyumun önündeki önemli engellerden birisi olduğu ortaya çıkmaktadır.

4. 4. Taciz

Göçmen ve sığınmacı kadınların eşitsiz toplumsal cinsiyet rollerine dayalı olarak temel güvenlik ve koruma sorunlarıyla daha fazla karşılaştıkları, toplumsal cinsiyete dayalı şiddet, cinsel taciz ve tecavüz riskine daha fazla maruz kaldıkları bilinmektedir (Yılmaz, 2019:390; Coşkun ve Eski, 2020). Çalışma kapsamında görüşülen eşleri kayıp sığınmacı kadınların, yalnız bir kadın olarak ve aile üyelerinin tüm sorumluluklarını üstlenmeleri nedeniyle toplumda birçok konuda sorun yaşadıkları ortaya çıkmıştır. Sığınmacı kadınların cinsel taciz olaylarına maruz kalmaları da bu sorunlardan biridir. Bu durum kadınların sosyal çevreden uzak ve baskılanmış bir şekilde yaşamalarına neden olmaktadır. Bu bağlamda sorulan sorulara bazı kadınlar şöyle cevap vermişlerdir:

Kızlarımdan dolayı kendimizi güvende hissetmiyorum. Herhangi bir ev kiralayamıyorum. İlk taşındığım ev zemin kattaydı. Hiç huzurumuz yoktu. Gece yarısı saat 2’de 3’te kapımızı pencerelerimizi çalıyorlar, bizi taciz ediyorlardı. Çok korkuyorum, kızlarımı koruyamıyorum yalnız başıma. Eski evimde Türk erkekleri her gece bunu yapıyorlardı. Gecelerimiz korkuyla geçiyordu. Üzerimde büyük bir sorumluluk var. Sadece kızlarımla yaşıyorum. Onların sorumluluğunu üstlenmek ve kızlarımı korumaya çalışmak çok zor. Burada bizimde bağlı olduğumuz aşiretimizin üyeleri var. Onlara bu sorunu anlatamıyorum. Çünkü onlar öğrenirlerse hiç iyi şeyler olmaz, benim ve kızlarım için hayat daha da zorlaşır (Meryem, 36, tarım işçisi).

Çocuklarına sahip çıkmak zor, tek başına bir yere gidip gelmek, bir işte çalışmak zor. Yani eşinde olmadığı için hep söz ediyorlar. Bir yere gitsek güvende değilsin, taciz çok oluyor. Sen dulsun tek başına gitme, gelme diyorlar. Kızlarımın başında babaları yok, çok korkuyorum başlarına kötü bir şey gelmelerinden. Çok kötü şeyler yaşadım ama bunları kimseye anlatamıyorum (Kübra, 33, kuaför).

Kadınların yeni gelinen ülkede karşılaştıkları toplumsal cinsiyete dayalı olumsuz söylemler, önyargılar ve taciz durumları kendilerini güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte kadınların sürekli korkuyla yaşamaları toplumsal yaşama katılımlarını engellemektedir. Kadınlar karşılaştığı taciz olayları ve toplumda dışlanma korkusu nedeniyle sosyal uyum sürecine dâhil olamamakta ve konfor alanının dışına çıkamamaktadırlar. Örneğin, Fatma’nın kızlarının güvenliği konusunda endişelerinin olduğunu ve bu konuda bağlı olduğu aşiret mensuplarından da destek göremeyeceğini belirtmiştir. Bu durum, yakınlarına anlatması halinde daha çok baskı ve zorluklarla karşılaşacağını öngördüğünü ortaya çıkarmaktadır. Görüşülen kadınların karşılaştıkları taciz olayları, kadınların aidiyet ve güven duygularını olumsuz yönde etkilemektedir. Bununla birlikte kadınlar toplumsal baskıdan dolayı yaşadıkları olumsuz deneyimleri kimse ile paylaşmamaktadır.

4.5. Belirsizlik

Yeniden hayat kurma telaşı ve yeni gelinen ülkeye uyum sağlama süreçleri sığınmacı kadınların hayatlarını önemli ölçüde zorlaştırmaktadır. Bu zorlukların başında yerel toplumla yaşanan ilk karşılaşmada ortaya çıkan çatışma alanları gelmektedir. Bu alanlar her iki toplumun birbirlerine karşı olan önyargı, ayrımcılık ve ötekileştirme eylemleri şeklinde ortaya çıkabilir. Bu durum da gündelik toplumsal pratiklere yansımaktadır. Örneğin ev kiralama, iş bulma, çocukların eğitime katılmaları vb. gibi en temel ihtiyaçların karşılanmasında zorluklar yaşanmaktadır. Aynı zamanda eşlerinin yaşayıp yaşamadığı, acaba birgün dönecek mi düşüncesi sığınmacı kadınların hayatlarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu süreçte eşleri kayıp sığınmacı kadınların geleceğe dair endişeleri çok fazladır. Çalışma kapsamında yapılan görüşmelerde bu belirsizlik halinin kadınların yükünü ağırlaştırdığı ortaya çıkmıştır. Aşağıda görüşme yapılan iki kadının ifadeleri yaşanan belirsizlik durumunu gözler önüne sermektedir:

Eşimin nerede nasıl olduğunu bilmiyorum. Biz en son konuştuğumuzda eşim bana Suriye’de durum çok kötü, siz beni bekleyin ben Türkiye’ye geliyorum demişti. Daha sonra hiç haber alamadım... Yaşıyor mu onu da bilmiyorum. Çocuklarımın babasının yanlarında olmasını çok istiyorum. En azından kocamın yaşayıp yaşamadığını bilmek istiyorum. Çünkü eşinin hayatta olup olmadığını *bilmeden yaşamak çok zor* (Zeynep, 40, çalışmıyor).

Eşimle en son 2012 yılında görüştük. Birkaç ay önce bana bir haber geldi ve eşimin işkencelerle öldürüldüğünü söylediler. Bize ne cesedini ne de herhangi bir eşyasını teslim etmediler, sadece onun vefat ettiğini söylediler. O zamandan beri kendisinden haber alamıyorum. Şu an eşim hakkında hiçbir şey bilmiyorum, *hiçbir yerden bilgi alamıyorum* (Semra, 46, UNICEF’de çalışıyor).

...sonra defalarca aradım ama telefonu açmadı. Bu konuda hiçbir bilgim yok. O arabada sadece eşim yoktu. Başka kişilerde vardı. Ama hiçbirinden haber yok. Bilmiyorum şu an yaşıyor mu yoksa onu öldürdüler mi. 9 yıl geçti aradan, artık *düşünemiyorum bunu. Bilmiyorum* (Hatice, 42, çalışmıyor).

Suriyeli sığınmacı kadınlar, göç sürecinde eşleriyle olan iletişimleri kopmuştur. Eşinden haber alamamak kadınların hayatlarında belirsizliklerin yükünü arttıran önemli sorunlardan biridir. Yaşanan belirsizlikler eşinden haber alamayan göçmen bir kadının karşılaştığı zorlukların başında gelmektedir. Kadınlar eşlerinin bir gün geri dönme ihtimaline karşı geleceğe dair büyük belirsizlikler yaşamaktadır. Dolayısıyla yeni geldikleri ülkeye uyum sağlama süreçleri zorlaşmaktadır. Kendi imkânları ile eşlerini aramaya ve yakınlarına sormaya devam eden kadınlar, halen içten içe acaba eşim bir gün döner mi umudunu diri tuttıkları görülmüştür. Eşlerinin hayatta olma umudunu taşıyan bazı görüşmeciler, bu durumun onların gelecek hayatlarını planlamada ve sosyal yaşamda aldıkları kararları etkilediğini ifade etmişlerdir. Ayrıca kadınların kimliklerinde hala evli oldukları yazdığından dolayı eşlerinin kayıp olduğunu ispatlayamamalarından kaynaklı bazı yasal zorluklarla da karşılaşabilmektedirler.

Kadınların özellikle geride hiçbir şeyi kalmadığı ve aile üyelerinin birçoğunu kaybettikleri için ülkelerine geri dönmelerinin söz konusu olmadığı anlaşılmıştır. Türkiye’de kalmak istemelerindeki en önemli etken çocuklarının güvenliği ve huzuru olduğu önemli ölçüde belirginleşmiştir. Sonuç olarak belirsizlikler ve beraberinde getirdiği zorluklar uyum sürecini olumsuz etkilemektedir. Belirsizlik hali göçmenin sosyal uyum sürecine dâhil olmasını zorlaştırmaktadır.

5.SONUÇ

Bu çalışma, 2011 yılında Suriye’de yaşanan iç karışıklıklardan ve diğer sorunlardan dolayı ülkelerini terk etmek zorunda kalmış eşlerinden haber alamayan sığınmacı kadınların sosyal yaşamda karşılaştıkları sorunları ele almak ve sosyal uyum sürecine etkisini görünür kılmak üzere gerçekleştirilmiştir. Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen zorunlu göç yolculuğunda milyonlarca insan, yeni bir hayat kurma, daha güvenilir bir ülkede yaşama ve gelecek hayallerini gerçekleştirebilme umutları ile göç sürecine dâhil olmuşlardır.

Şanlıurfa’da yaşayan eşleri kayıp olan sığınmacı kadınlar toplumsal yaşamda karşılaştıkları yalnız annelik deneyimi ve karşılaştıkları bazı sorunlar (dil problemi, önyargılar, toplumsal cinsiyet rolleri, taciz ve belirsizlik) ortaya konulmuştur. Kadınlar yıllardır eşlerinden haber alamamalarına rağmen geçici koruma kimlik kartlarında evli ibaresi bulunmaktadır. Bu durum da birçok belirsizliği beraberinde getirmesiyle birlikte kadınların çeşitli yasal haklara erişememe (ör: vatandaşlık başvurusu yapamama, bazı sosyal yardımlardan faydalanamama) gibi durumlara da neden olmaktadır. Şanlıurfa’da yaşayan kadınlar bu göç sürecinin yol açtığı tüm zorluk, tehdit ve sorunlar karşılığında toplumsal yaşama dâhil olmaktadır. Gündelik işlerini halledebilmeleri, ailelerine bakma yükümlülükleri eşinin yokluğunda kadına düşmektedir. Kadınlar bu sorumluluklar karşısında çok zorlansalar da toplumsal yaşama dâhil olmak, aileleri için çalışmak ve kamusal alanda belli konularda işlerini halletmeye dair umutlarının olduğu ortaya çıkmıştır.

Zorunlu göç sürecinde ortaya çıkan istenç ve kontrol dışı olumsuz etkilerin ortaya çıkması, kadınlarda güvensizlik ve korku hislerinin oluşmasına neden olmaktadır. Geleneksel toplumsal yaşamda babanın yokluğunda yalnız annelik, evin babası, sorumlu kişisi, çocukların koruyucusu, günlük sorunları giderici, babayı bekleyen sadık kişi, fedakâr ve ailesine karşı ekonomik sorumlulukları olan bir kadın olarak ortaya çıkmaktadır. Bazı etmenler

yalnız annelik sürecinde kadının deneyimlerinde farklılıkların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Örneğin gelinen ülkenin kültürel normlarına göre kadın göç sürecinde, çocukları, yakınları ve yereldeki halk tarafından “dul kadın” olarak tanımlandığı ifade edilmiştir. Bu durum ise kadınların sosyal yaşamda davranışlarını ve hürriyetlerini kısıtlamaktadır.

Kadınların göç sürecinde eşlerinden haber alamamalarının etkisiyle fazlalaşan eşitsiz cinsiyetçi yaklaşım, ekonomik zorluklar, damgalama ve toplumsal dışlama etkisini sürdürmektedir. Eşleri kayıp sığınmacı kadınların sosyal uyum sürecine dâhil olmaları karşısında tüm sorunlar bariz olarak ortada olsa bile bu alanda gerekli düzenlemelerin yeterli olmaması kadınların sosyal uyum sürecini zorlaştırmaktadır. Zorunlu göç sürecinde taciz, önyargılar, dil problemi, toplumsal cinsiyet ve belirsizlikler sosyal ilişkilerin dinamiklerinin iyileştirilmesini engellemektedir. Çalışmanın sonuçları giriş bölümünde de değinilen eşlerinden haber alamayan kadınların göç sürecinde karşılaştıkları sorunların sosyal uyuma önemli etkisi olduğunu göstermiştir. Göç süreci ve göçten etkilenen aile içi ilişkiler ve kadınların deneyimleri göçün bireysel bir olgu olarak ele alınamayacağına ve çift yönlü bir etkileşim olduğuna ilişkin literatürü destekler niteliktedir. Sonuç olarak göçün önemli aktörleri olan kadınların göç sürecinde deneyimledikleri toplumsal cinsiyete dayalı sorunlar ve belirsizlikler sosyal uyum sürecini önemli derecede etkilediği anlaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- AB. (2004). “Common Basic Principles for Immigrant Integration Policy in the EU.” *European Commission*.
- Adigüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*, 2. Baskı, Nobel Yayıncılık, Ankara.
- AFAD, (2014). *Türkiye’deki Suriyeli Kadınlar*, Rapor, s. 13.
- Akdeniz, E. B., & Öz, F. (2009). “Koruyucu Ruh Sağlığı Açısından Göç ve Kadın”. *Kriz Dergisi*, 17/1 , 27-36 . DOI: 10.1501/Kriz_0000000290
- Arpacı, M. (2020). “Uluslararası Göç ve Toplumsal Cinsiyet: Erzincan’da Yaşayan Afgan Kadınlar Örneği”, *Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4/1, 135-154. <https://doi.org/10.30561/sinopusd.709736>
- Ataca, B., & Berry, J. W. (2002). “Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada”, <https://doi.org/10.1080/00207590143000135>
- Bauman, Z. (2016). *Kapımızdaki Yabancılar*, 1. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Bauman, Z. (2017). *Kimlik*, Heretik Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Bauman, Z. (2018). *Iskarta Hayatlar & Modernite ve Safraları*, Can Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
- Berger, R. (2004). “*Immigrant Women Tell Their Stories*”. Routledge & CRC Press. <https://www.routledge.com/Immigrant-Women-Tell-Their-Stories/Berger/p/book/9780789018304>
- Coşkun, E. (2017). “Türkiye’de Kağıtsız Göçmen Kadınlar ve Sosyal Hizmetler”, *Çalışma ve Toplum Dergisi*, 54/3, 1299-1315.
- Coşkun E., Eski B. (2020) Gender in the Turkish Asylum Process. In: Williams L., Coşkun E., Kaşka S. (eds) Women, Migration and Asylum in Turkey. Migration, Diasporas and Citizenship. *Palgrave Macmillan, Cham*. https://doi.org/10.1007/978-3-030-28887-7_5
- Coşkun, E. , Sarılioğlu, Ö. , Dinçer, C. G. “Göç Araştırmalarında Söylem, Yöntem ve Etik: Feminist Bir Yöntem Mümkün Mü?”, *Fe Dergi*, 12/2020, 70-81.
- Çakmak, S. (2010). “Değişen Hayatların Görünmez Sahipleri: Göçmen Kadınlar”, *Fe Dergi*, 2/2, 50-64.
- Erder, S. (2006). *Refah Toplumda Getto*, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi, İstanbul.
- Erdoğan, M. (2020). “Suriyeliler Barometresi-2019”, (2020). İGAMDER, (18.11.2021). <https://igamder.org/TR/igam/-suriyeliler-barometresi-2019-aciklandi>
- Gezici Yalçın, M. (2017). “*Göç Psikolojisi*”, 1. Baskı, Pharmakon Kitap, Ankara.
- Göç İdaresi Başkanlığı. (2022). Geçici Koruma, (15.12.2021). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>
- Görgün, M. (2017). “Küreselleşme Sürecinde Göçmen İlişkileri Ağının Önemi”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Göç Özel Sayısı, 1317-1327.
- Güçtürk, Y. (2014). “*Sürgün ile Savaş Arasında Suriyeli Mülteciler*”. SETA. (08.07.2021). <https://www.setav.org/5-soru-surgun-ile-savas-arasinda-suriyeli-multeciler/>
- Gülerce, H. (2020). “Göç ve Belirsizlik: Eşleri Kayıp Suriyeli Sığınmacı Kadınlar”. *İnsan ve Toplum Dergisi*, 10/3, 217-221. <https://doi.org/dx.doi.org/10.12658/V0001>

- Gülerce, H., & Çorlu, R. (2021). "Yükseköğretimdeki Suriyeli Sığınmacı Öğrenciler: Uyum ve Çatışma Alanları", *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12, 71-106. <http://doi.org/10.32739/uskudarsbd.7.12.85>
- Gülerce, H. & Demir, E. (2021). "Zorunlu Göç Sürecinde Sosyal Ağlar; Şanlıurfa'daki Suriyeli Sığınmacılar", *Journal of Social Policy Conferences*, 81, 185-211. DOI: 10.26650/jspc.2021.81.973727
- Kalem, A. S. (2021). "Göç ve Annelik: Ulusaşırı Göçmen Kadınların Annelik Pratikleri", *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 5/2, 86-105.
- Karasu, M. A. (2016). "Şanlıurfa'da Yaşayan Suriyeli Sığınmacıların Kente Uyum Sorunu", *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 21, 995-1014.
- Koroğlu, M. A., & Dural, F. N. (2020). "Türkiye'ye Göç Etmış Suriyeli Kadınların Toplumsal Cinsiyete İlişkin Deneyimleri ve Sosyal Hizmet", *Ufku Ötesi Bilim Dergisi*, 20/1, 1-34.
- Kurt, A. (2021). "Bavula Sığmayan Hayatlar: Göçmen Kadın Anlatılarında Trabzon'da mekanlar, Patikalar ve Mücadeleler", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 15/31, 257-296.
- Lecaj, F. (2019). "Küreselleşme Göç ve Kadın", *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 3/1, 49-58.
- Orhan, O., & Senyücel Gündoğar, S. (2016). "Suriyeli Sığınmacıların Türkiye'ye Etkileri". (08.01.2015). <https://orsam.org.tr/tr/suriyeli-siginmacilarin-turkiye-ye-etkileri/>
- Özdemir, Ö., & Özdemir, E. (2018). "Suriyeli Mülteci Kadınlar ve İnsani Güvenlik". *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14/27, 113-145. <https://doi.org/10.17752/guvenlikstrtj.432157>
- Öztoraman Adıgüzel, S., & Tanyaş, B. (2020). "Suriyeli Mülteci Kadınların Göç Deneyimleri: Zorunlu Göç, Gündelik Yaşam ve Uyum Üzerine Nitel Bir Çalışma". *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 6/2, 173-210.
- Saygın, S., & Hasta, D. (2018). "Göç, Kültürleşme ve Uyum", *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10/3, 312-333. <https://doi.org/10.18863/pgy.364115>
- Şeker, D., & Uçan, G. (2016). "Göç Sürecinde Kadın", *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 14/1. <https://doi.org/10.18026/cbusos.36200>
- Yaman, F. (2017). "Uyum ve Ötekileşme Ayrımında Suriyeli Sığınmacılar", *KADEM Kadın Araştırmaları Dergisi*, 3/1, 91-110. <https://doi.org/10.21798/kadem.20171301430>
- Yeter, E. (2018). "Suriyeli Göçmen Kadınların Dini-Kültürel Kimlik Oluşturmalarında Yerel Dini Kültürün Etkisi", *Antakiyat Dergisi*, 1/1, 99-126.
- Yılmaz, A. (2019). "Göç ve Kadın: Göçün Feminizasyonu ve Kadın Göçmenlerin Durumu", *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17/1, 383-400.
- Yüksel, K., & Aydemir, C. (2020). "Misafirlikten Kalıcılığa: Düzce İlinde Bulunan Suriyelilerin Sosyal Uyumunu", *Düzce Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/2, 284-299.
- Zanadilova, A. (2018). "Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu". *Muhakeme Dergisi*, 1/2, 116-122.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).